

משך חכמה

פרשת משפטים-שקלים, פסקא מ - מו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקכו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

ביאור המכילתא: דהוה אמינא דגונב קדשים ושוחטן בחוץ חייב בד' וה'

שם במכילתא¹, דבר אחר, וכי יגנוב אף מוקדשין היו בכלל כו' תלמוד לומר זה הדבר כו'. הנה, לא מציאתי אריא כרבי שמעון דסבר

(נז, ב ד"ה מה שלי), וכיון ששחט מקצת ונאסר בהנאה, כבר פקע בעלותן מהבעלים, ושאר שחיטה אינו שוחט של לבעלים, שכך הקשו בבבא קמא (עב, ב) על רבנן דמחייבים שוחט חולין בעזרה, דנאסר במקצת שחיטה, ואם כן גמר השחיטה אינו שוחט של בעלים, ועל כורחך צריך לומר כמו שתירצו שם בשחט חולין, ששחט מקצת סימנים בחוץ, וגמרון בפנים, כן הכא, להפך, ששחט מקצת סימנים בפנים וגמרון בחוץ, ועל זה צריך קרא למעט "זה הדבר" שאם בזה פטור מתשלומים.

אבל יש להקשות, הא איתא בבבא מציעא (נז, ב), דהגונב שור של הקדש פטור מכפל, דכתיב בדין כפל שחייב גנב, רעהו (שמות כב, ו), ולא של הקדש, וכיון דפטור מכפל, פטור מד' וה' בטביחה ומכירה, דאמרו בש"ס (בבא קמא עה, ב) ד' וה' אמרה תורה ולא ג' וד', אם כן מדוע הוה אמינא דשוחט קדשים בחוץ יהיה חייב ד' וה'. ויש לומר, דהמכילתא איירי בגונב קדשים שהבעלים חייבים באחריותם, כגון שאמרו "הרי עלי עולה" והקדישו לנדרם קרבן, וכיון ששחט בחוץ, חייבים להביא קרבן אחר, וסובר המכילתא, דדבר הגורם לממון כממון דמי, ונקרא רעהו, דכך מבואר בבבא קמא (עו, א), דלמאן דסבר דבר הגורם לממון כממון דמי, אם גנב קדשים חייב ד' וה' (בבא קמא עו, א רש"י ד"ה אמילתא) לכן צריך המכילתא למעט מדכתיב "זה הדבר", שפטור מד' וה'. [ולפי זה, היא שיטה מיוחדת, דלענין שחיטה שאינה ראויה, סובר המכילתא כרבנן דרבי שמעון, ולענין דבר הגורם לממון סובר כרבי שמעון], וזה ברור בשיטת המכילתא. והנה, כל מה שביארנו הוא לפי המבואר ברש"י קידושין (שם), ששחוט בחוץ אסורין בהנאה, דמי התירין. אבל לפי התוס' (קידושין, שם) משמע שקדשים ששחט בחוץ מותרים באכילה (מבואר להלן), ולדבריהם, דברי המכילתא אתי שפיר בפשיטות, דסובר המכילתא לגמרי כרבי שמעון, דדבר הגורם לממון כממון דמי, ושחיטה שאינה ראויה אינה שחיטה, ואף על פי כן הוה אמינא דקדשים ששחטן בחוץ חייב בד' וה', דבאמת קדשים בחוץ הם שחיטה ראויה, דקדשין בחוץ מותרים באכילה. אבל אי אפשר לפרש כן, דשיטת התוס' תמוה מאוד.

דהנה בקידושין (נז, ב) מבאר הש"ס מנלן שחולין ששחטן בעזרה אסורים בהנאה, וזה לשון הש"ס "וחולין שנשחטו בעזרה. מנא הני מילי, אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר, אמרה תורה: שחוט לי בשליך בשלך, מה שלי

[מ]

(כא, לז) כי יגנב איש שור או שֶׁה וטִבְחוֹ או מְכָרוֹ חֲמִשָּׁה בָקָר יִשְׁלַם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאֶרְבַּע צֹאן תַּחַת הַשֶּׁה:

¹ [מ] (כא, לז) "כי יגנב איש שור או שֶׁה וטִבְחוֹ או מְכָרוֹ חֲמִשָּׁה בָקָר יִשְׁלַם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאֶרְבַּע צֹאן תַּחַת הַשֶּׁה". איתא במכילתא (פרשה יב) וז"ל "דבר אחר, וכי יגנוב איש. אף מוקדשין היו בכלל, שאם גנבן ושחטן בחוץ משלם תשלומי ארבעה וחמשה, והרי הכתוב מוציאן מכללן להחמיר עליהם לזוקקן להכרת; יכול שיהו חייבין בתשלומין, והדין נותן, אם חייבין על כרת החמור, לא יהיו חייבין בתשלומין הקלים, תלמוד לומר (ויקרא יז, ב) זה הדבר אשר צוה ה', לכלל כרת יצאו, ולא יצאו לכלל תשלומין." ע"כ.

פירוש, כיון דכתיב סתם כי יגנוב איש שור או שֶׁה כו', משמע כל שור ושה, אפילו של מוקדשין ששחטן חוץ לעזרה, והרי התורה הוציאה קדשים ששחטן בחוץ להחמיר עליהם בכרת, דכתיב (ויקרא יז, ב-ד) "בִּדְבַר אֶל אֶהְרֹן וְאֶל בְּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר: (א) אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר או קֶשֶׁב או עֹז בַּמִּחְנֶה או אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמִּחְנֶה: (ד) וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תָבִיאוּ לְהִקְרִיב קֶרְבָּן לַה' לִפְנֵי מִשְׁפַּח ה' דָּם יִחְשָׁב לְאִישׁ הַהוּא דָּם שִׁפְף וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ", אם כן קל וחומר, אם חייב כרת על שחיטתן, בודאי יהיה חייב ממון ד' וה' לבעלים על שחיטתן, תלמוד לומר בשוחט חוץ לעזרה "זה הדבר", בא למעט ולומר, דדוקא לכרת יצאו ולא לתשלומים, זה תוכן דברי המכילתא. הנה מבואר, דהוה אמינא שהשוחט קדשים משלם ד' וה' אם לא הכתוב "זה הדבר". [עיינן להלן בסוף הביאור]

והנה בבבא קמא (ע, א) תנן "השוחט ונמצאת טריפה, השוחט חולין בעזרה - משלם תשלומי ארבעה וחמשה; רבי שמעון פוטר בשני אלו". ומבואר להלן (עו, א) ובהרבה מקומות בש"ס דטעמו, דסבר שחיטה שאינה ראויה אינה שחיטה, ולפי זה, השוחט קדשים בחוץ, דשחיטה שאינה ראויה בודאי פטור ואין צריך קרא "זה הדבר" למעט שוחט קדשים מד' וה', ועל כורחך דברי המכילתא כרבנן, דשחיטה שאינה ראויה הוי שחיטה, לפיכך אם לא "זה הדבר", הוה אמינא דחייב ד' וה'.

אבל עוד יש להקשות אף לחכמים, מדוע צריך "זה הדבר" למעט שוחט קדשים, דהנה מבואר בבבא קמא (עב, א) דאין חייב על טביחה אלא בגמר טביחה, דכתיב "וטבחו" כולו בעינן, אבל במקצת שחיטה כבר נאסרו הקדשים שנשחטו בחוץ בהנאה, שהרי כיון ששחט מקצת, כבר אינו יכול לזרוק דמם על גבי המזבח, ומי התיר קדשים אלו, כדפירש רש"י בקידושין

משך חכמה

פרשת משפטים-שקלים, פסקא מ - מו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקכו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

בעזרה אסורים מהתורה, עיין שם, אם כן יש להקיש להפך, ולומר, כשם ששלך בשלי, היינו חולין בעזרה, אסורים בהנאה, כך שלי בשלך, קדשים ששחטן בחוץ, אסורים בהנאה. דזה דוחק מאוד לומר, שלפי ההוה אמינא, יש משנה להפך. ועוד, דאם כן, למאן דאמר דחולין שנשחטו בעזרה אינם אסורים מהתורה (קידושין נח, א), אם כן אין היקש לקדשים שנשחטו בחוץ דאסורים מהתורה, וזה פלא, דמשנה דבכורות סתם תנן דאסורים ואין חולק בזה, וכן בש"ס מוכח דלית מאן דפליג בזה דקדשים שנשחטו בחוץ אסורים בהנאה. לפיכך אין ליישב דברי המכילתא על פי שיטת התוס'.

ועוד קשה על שיטת התוס' בעיקר דבריהם, שהביאו ואיה דקדשים שנשחטו בחוץ מותרים באכילה, מקדשים שמתו שיצאו מידי מעילה, דבאמת אינו דומה כלל זה לזה, דיסוד דברי התוס' הוא, דכשם שמיתת קדשים מוציאתן מידי מעילה ויצאו גם מידי איסור הקדש שלהם, כך שוחט קדשים בחוץ יהיו מותרים על ידי שחיטה, אבל יסוד זה תמוה מאוד, דהנה שלמים קדשים קלים אין בהם מעילה לפני זריקת דמן, כדאיתא במעילה (ז, ב), ומבואר בפסחים (כו, ב), שעצי שעצי שלמים אסורים בהנאה, והיינו שהתפיס עצים למוכרין ולקנות בדמיהן שלמים, שמע מינא דקדשים אסורים גם כשאין דין מעילה.

ובאמת רש"י בפסחים (שם, ד"ה בעצי) מבאר מדוע אסורים, והא אין בהן מעילה, וזה לשונו (שם) "בעצי שלמים - שהתפיסן לדמי שלמים, למוכרין וליקוח בדמיהן שלמים, וקדשים קלים אין להם מעילה, דלאו קדשי ה' קרינן ביה, שכולן לבעלים, ואין לגבוה בהן אלא לאחר זריקת דמים את האימורין,

ואיסורא מיהא רכיבה עלייהו, וממעילה הוא דאימעטי, במסכת מעילה "עכ"ל רש"י. הנה מוכח, שכל קדשים יש להם איסור הנאה, ודין מעילה הוא דין אחר, ואין איסור הנאה של קדשים תלוי במעילה, דאפילו כשאין מעילה רכוב על הקדשים איסור תורה להנות מהם, ולכן קדשים שמתו יצאו מידי מעילה אבל אסורים בהנאה, דמי התיר קדשים שמתו מידי איסור שיש בהם, ועל פי זה גם קדשים שנשחטו בחוץ, אף על פי שאינם ראויים למזבח, לא פקע מהם איסור הקדש, ואסורים בהנאה מהתורה. ועוד, דאיתא במעילה (ז, ב - ח, א) דקדשי קדשים שיצא הבשר לפני זריקת דם, לאחר שזרק הדם הקרבן כשר ועולה לבעלים, וכן הבשר יוצא מידי מעילה על ידי זריקת הדם, אבל אינו יוצא מידי איסור שהיה בו, וזה כוונת רש"י בקידושין "מה שלי בשלך אסור - בהנאה דמי יתיר הנאה שנאסר בה מחיים, אחרי שאין דמו נזרק", וזה כונת רש"י במעילה (שם) "אבל לענין להתירו לאכילה - לא אמר שתהא זריקה מועלת, והיינו דקאמר, איסורא איכא,

בשלך אסור, אף שלך בשלי אסור" ע"כ. ופירש רש"י "שחוט שלי בשלי - שחוט זבחי בחצרי, כדכתיב (ויקרא א) ושחט את בן הבקר וגו': ושלך בשלך - כדכתיב (דברים יב) וזבחת מבקרך ומצאנך, וסיפיה דקרא בשעריך: מה שלי בשלך אסור - בהנאה, דמי יתיר הנאה שנאסר בה מחיים, אחרי שאין דמו נזרק". עכ"ל רש"י.

הנה דעיקר הטעם ששוחט קדשים בחוץ אסור בהנאה, הוא מסברא, שכיון שנאסרו מחיים אין מה שיתרן אלא זריקת דם למזבח, וכיון שנשחטו בחוץ נפסלו להזרק דמן במקדש ונשארו באיסורין.

והקשו התוס' (שם, ד"ה מה שלי) על פירוש רש"י, והרי זריקה בלבד מוציאה קדשי קדשים מידי מעילה, כמבואר במעילה (ז, ב), ואף על פי כן איתא במעילה (יב, א), דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה, שמע מינא דכיון שכבר אינם ראויים למזבח יצאו מידי מעילה אפילו לא נזרק דמם, אם כן גם קדשים ששחטן בחוץ נאמר, שכיון שאינם ראויים למזבח מותרים באכילה, דהשחיטה מתירה איסור אבר מן החי, ומגלן לש"ס לומר דשלי בשלך אסור בהנאה, לפיכך פירשו התוס', דמה שאמרו שלי בשלך כו', אין פירושו כרש"י, אלא כך פירושו, מה שלי בשלך אסור, דאין להם תורת קדשים להקריב על המזבח, ופקע מהם מה שהיו מיוחדים בשבילו, כך שלך, שהיה עומד לאכילה, ששחטו בשלי, בעזרה, פקע ממנו מה שהיה מיוחד לו להיות מותר באכילה כחולין, הנה מבואר, דסברי התוס', שקדשים שנשחטו בחוץ מותרים באכילה, והוי שחיטה ראויה, ולפי זה מובן לכאורה מדוע הוה אמינא דחייב ד' וה', לפי המכילתא.

אבל באמת שיטת התוס' תמוה מאוד, דמוכח בש"ס, שקדשים ששחטן בחוץ אסורים בהנאה, דבבא קמא תנן (עד, ב) לרבי שמעון שחייב ד' וה' על קדשים ששחטן בחוץ היכא דגנב קדשים שחייב באחריותן, והקשה הש"ס להלן (עו, א) "מכדי שמעינן ליה לר"ש, דאמר: שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, קדשים נמי שחיטה שאינה ראויה היא" ע"כ, הנה מבואר בהחלט, שפשוט לש"ס שקדשים ששחטן בחוץ אסורים בהנאה, ומחמת קושיא זו מפרש ריש לקיש מתני' בשוחט בעלי מום בחוץ. ועוד קשה, דתנן בבכורות (כח, א) "מי שאינו מומחה ורואה את הבכור, ונשחט על פיו - הרי זה יקבר, וישלם מביטו". הנה מפורש, שקדשים, דהיינו בכור, שנשחט בחוץ אסור באכילה ובהנאה ויקבר.

ואין לתרץ, דכל זה דוקא לפי ההוה אמינא בש"ס קידושין (שם), דלא היה מקור מהכתוב שחולין שנשחטו בעזרה אסורים בהנאה, אלא מההקש הנראה לעיל, אבל למסקנה בקידושין, למדו מיתור הכתוב, שחולין שנשחטו

משך חכמה

פרשת משפטים-שקלים, פסקא מ - מו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקכו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

בשלך אסור באכילה והנאה, דאם כן, למאן דאמר חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא (קידושין נח, א. ועוד), שרי קדשים בחוץ, זה פלא. גם עיקר הדבר תמוה, דנחזה, דשלמים קדשים קלים לית בהו מעילה (מעילה ז, ב), ואפילו הכי איסורא רכיבא עליהו דבר תורה, כדפרש"י פרק כל שעה (פסחים) דף כז, ב ד"ה בעצי שלמים עסקינן, יעויין שם, ואם מתו, מי התירן מידי אסורא דאיכא בהו, וכן כי שחטן בחוץ. ותו, קדשי קדשים, אף על פי דמידי מעילה יצאו, מכל מקום, מידי איסורא לא נפקו (מעילה ז, ב - ח, א), וזה כיוון רש"י (קידושין, שם. מעילה, שם). אולם, זה אתי שפיר, דהתם, עדיין ממון ותכלית איכא להקדש כמו להדיוט, מה שאין כן במתו, אין תכלית להקדש תו (תמורה לב, א), ולאו ממון איכא בהו, וגם של הדיוט באיסורי הנאה, איכא כמה דעות לרבוותא דיצאו מרשות בעלים והפקירא נינהו, (עייין שדי חמד, כללים, מערכת האל"ף, או ד"ש, כרך א' לח, ב), ודו"ק².

במלבי"ם, ומפרש כביאור המלבי"ם דרך אחרת במכילתא עיין שם, ולפי פירושו, גם למסקנה השוחט קדשים בחוץ משלם ד' וה', והכל אתי שפיר. אלא שמכל מקום, גם זה קשה, דהמלבי"ם מפרש שכדי להתחייב ד' וה' צריך להתיר הנדר של הקרבן, ולא יהיה חייב ד' וה', אבל מי שלא מתיר הנדר באמת אינו חייב ד' וה'. וגם המשך חכמה אינו מפרש זאת, לכן הנחתי את הדברים על פשוטם, למרות הדוחק שבהם ועדו צריך עיון בזה. וה' יאיר עיני.

² תמצית דבריו: במכילתא מבואר דאי לא קרא דזה הדבר, הוה אמינא שהגונב קדשים ושחטן בחוץ חייב ד' וה'. ויש לתמוה, הא בלאו הכי פטור, דהיא שחיטה שאינה ראויה. וצריך לומר, דסובר המכילתא כמאן דאמר שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה. עוד יש להקשות, הרי כששחט קצת, כבר נאסר בהנאה ופקע שם בעלים ממנו, ובגמר השחיטה אינו שוחט את של הבעלים, וטובח חייב בגמר שחיטה. וצריך לומר, שאיירי בשוחט מקצת סימנים בפנים, ומוציא לחוץ וגומר. וכל זה כשיטת רש"י ששוחט קדשים בחוץ אסורים בהנאה. אבל התוס' סוברים שמותרים בהנאה, והמשך חכמה מאריך לדחות דבריהם.

(בבא קמא עו, א) שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, דקדשים בחוץ אסורים (בבא קמא עו, א), ולכולהו קשה, דהא מכיון שנשחטה מקצת, נאסרה בהנאה, ואיך לאו דמאריה קא טבח, וצריך לומר, כגון ששחט מקצת סימנים בפנים וגמרן בחוץ, כדמוקי (שם) בדף עב, א הך דחולין שנשחטו בעזרה, ועל כרחך כמאן דאמר (בבא קמא עו, א עיין רש"י ד"ה אמילתא) דבר הגורם לממון כממון דמי, דאי לאו הכי, רעהו (שמות כב, ח) ולא של הקדש (בבא מציעא, נו, ב), וד' וה' ולא ג' וד' (בבא קמא עה, ב), וזה ברור. ובתוספות קידושין דף נו, ב ד"ה מה שלי בשלך אסור, נראה מדבריהם, דהוי כמו קדשים שמתו, דיצאו מידי מעילה (מעילה יב, א), ושחיטתן מתרת אותן, וזה פלא, דהגמרא בדף עו, א קדשים נמי שחיטה שאינה ראויה היא, ומוקי ריש לקיש בשוחט בעל מום בחוץ, ובפרק עד כמה (בכורות כח, א), מי שאינו מומחה וראה את הבכור כו' הרי זה יקבר, ודחוק לומר דלפום מסקנא (קידושין נח, א), דילף לאסור חולין שנשחטו בעזרה, תו ילפינן, מה שלך בשלי אסור באכילה והנאה, אף שלי

דאסורה באכילה משום יוצא, "עכ"ל, היינו דאין איסורן תלוי בדין מעילה. אבל מכל מקום אפשר לדחות הראיה מעצי שלמים, דדלמא, דוקא בעצי שלמים יש איסור אפילו שאין מעילה, כיון שיכול להיות הנאה להקדש מהעצים, שהרי הוקדשו לדמיהן, ויכול למוכרן וליקח בדמיהן שלמים, לכן אפילו שאין בהם מעילה יש בהם איסור, כיון שלהקדש יש מהם הנאת ממון, אבל קדשים שמתו אין להקדש כלום מהם, דתנן בתמורה (לב, א) דקדשים שמתו יקברו, וכיון שאין להקדש הנאה מהם, פקע מהם בעלות הקדש, כיון שאין להקדש מהם הנאת ממון, ואל תתמה על זה איך יפקע בעלות הקדש, דגם בממון הדיוט, הרבה ראשונים סוברים, שאם נאסרו בהנאה, פקעה בעלותן והפקר הם (עייין שדי חמד, כללים, מערכת האל"ף, או ד"ש, כרך א' לח, ב). ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

וודע, שכל מה שביארנו, הוא על פי פשט המכילתא, שבאמת פטור מד' וה', ולפי זה כל דברי המשך חכמה שהקשה איך חייב ד' וה' והא הוא שחיטה שאינה ראויה, אינם אלא לרדוף על ההוה אמינא, מדוע צריך כתוב ללמד שפטור מד' וה', והא בלאו הכי פטור, והוא קושית הזית רענן, ועוד מפרשי המכילתא. אבל באמת, מאוד היה קשה לי לשון המשך חכמה, שלא הזכיר בדבריו שדבריו אינם אלא להקשות על ההוה אמינא של המכילתא. לפיכך עלה בדעתי, שאולי סובר המשך חכמה כגירסת הגר"א במכילתא, המובאת

משך חכמה

פרשת משפטים-שקלים, פסקא מ - מו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקכו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

עורה אסור במיתתה, אלמא בקדשים שמתו אסורים דבר תורה,
ודו"ק⁴.

[מב - המשך]

עוד ראה וטעם, שקדשים שמתו אסורים בהנאה

ונראה לי⁵ דבהמה פסולי המוקדשין שנפדו כתוב תזבח ואכלת

תזבח - ולא גיזה, בשר - ולא חלב, ואכלת - ולא לכלביך, מכאן שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים. איכא דאמרי תזבח ואכלת - אין לך בהן היתר אכילה אלא משעת זביחה ואילך, אבל פודין את הקדשים להאכילן לכלבים" ע"כ.

ופירש רש"י וז"ל "רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת - (דברים יב) ואוקימנא בפסולי המוקדשין לאחר פדיון: איכא דאמרי תזבח ואכלת וכו' - מהכא מפיק גיזה וחלב דאסור, ובשר אורחיה דקרא, ולא דריש ואכלת לאפוקי כלבים" עכ"ל.

ובתוס' חולין (לו, א ד"ה סלקא) האריכו לבאר, שחלב פסולי המוקדשין אסור מהתורה. וכשם שדורשין בשר ולא חלב, כך דורשים "תזבח" ולא ימותו, שרק על ידי שחיטה מותר לאכול בשרן ולא על ידי שמתו, וזה הטעם דתנן במשנה הנראה לעיל, שאם מתו פסולי המוקדשים יקברו, ובכורות (שם) נחלקו אם פודין קדשים להאכילן לכלבים, ונחלקו בביאור הכתוב תזבח ואכלת בשר. בכל אופן, מוכח, שפסולי המוקדשין, אף על פי שפקע ממון הקדש מהם, מכל מקום, אם מתו יקברו, כדתנן לעיל במתני' שאסורים בהנאה מן התורה, אם כן מוכח דלא פקע הקדש מהם, כל שכן קדשים שלא נפדו, שמתו, שלא פקע הקדש מהם, שאסורים דבר תורה ואפילו עורה שאינו לאכילה.

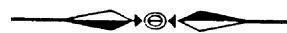
דהנה בשבועות (יא, ב) מבואר שפרה אדומה שמתה תפדה, ואף על פי שאסור להאכילה לכלבים, תפדה משום עורה, והקשו התוס' בשבועות (שם, ד"ה משום), מדוע בכור שנטרף קוברים אותו עם עורו, ולא אומרים שיפדה בשביל עורו, ותירצו, דבכור אינו נפדה מהתורה, וכל דבר שאסור מהתורה גם עורו אסור, אבל פרה אדומה היא קדשי בדק הבית, וקדשי בדק הבית מהתורה נפדין, ורק מדרבנן אין נפדין, לכן עורו מותר. הנה מבואר שקדשים שמתו שאסורים מהתורה גם עורן אסור. ומה שכתבו התוס' פדיון בכור הוא שלא בדקדוק, כי אין פדיון לבכור, אבל כונתם שכמו ששאר

[מא - המשך]

ראה שקדשים שמתו אסורים בהנאה

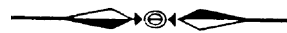
אולם³ במה שכתבו דקדשים שמתו לית בהו איסור תורה, צריך עיון גדול מדברי המכילתא (פרשה י), דיליף לאסור עור שור הנסקל במיתתו, קל וחומר מחטאת, שבשרה מותר בשחיטה

[מא - המשך]

³ [מא - המשך] ואף על פי שיש לדחות את הראיה מעצי שלמים לקדשים שמתו, כמבואר בפסקא מ', מכל מקום, יש להביא ראיה גדולה מדברי המכילתא נגד דברי התוס', ששם מפורש, שקדשים שמתו אסורים בהנאה, דבמכילתא לומד מקל וחומר ששור הנסקל עורו אסור בהנאה, דחטאת שנשחטה כדין בשרה מותר לאכילה לכהנים, ואף על פי כן, אם מתה עורה אסור בהנאה, דקדשים שמתו אסורים בהנאה, אם כן, שור הנסקל שבשרו אסור בהנאה, כדיליף התם, קל וחומר שכשנסקל דהיינו שמת, שעורו אסור בהנאה. הנה מוכח מהמכילתא, שקדשים שמתו אסורים בהנאה.

⁴ תמצית דבריו: במכילתא מבואר, שקדשים שמתו אסורים בהנאה, דאמרו שם, שחטאת שמתה עורה אסור בהנאה, ועל כורחך הוא מפני שקדשים שמתו אסורים בהנאה.

[מב - המשך]

⁵ [מב - המשך] ויש להביא עוד ראיה וטעם שקדשים שמתו אסורים בהנאה מהתורה. דהנה בכורות תנן (יד, א) "וכל שקדם הקדשן את מומן, או מום עובר להקדשן ולאחר מכאן נולד להן מום קבוע, ונפדו כו' אינן יוצאין לחולין ליגזו וליעבד, ולדן וחלבן אסור לאחר פדיון, והשוחטן בחוץ חייב, ועושין תמורה, ואם מתו - יקברו" ע"כ.

מבואר שפסולי המוקדשים, אפילו שנפדו אסור לאכול את חלבן. והטעם מבואר בכורות להלן (טו, א) דדרשו על הפסוק בדברים (יב, טו) "רק בקל אֹת נִפְשָׁךְ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בְּשׂוֹר כִּכְרֹפֶת ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יֵאָכְלֻנוּ פֶּצְבֵי וְכָאֵל" וזה לשון הגמרא (בכורות טו, א) "ת"ר

משך חכמה

פרשת משפטים-שקלים, פסקא מ - מו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקכו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

דף סט, ב ד"ה ר' יהודה, דנבילת העוף לא יחול איסור נבילה על איסור קדשים, דאף דנתנבלו ומתו לא פקע איסור קדשים מהן מן התורה, וכדמוכח מהך מכילתא וכמו שבארתי, ודו"ק בכל זה⁶.

[מג]

כא, לז) פ' יגנב איש שור או ש' וטכחו או מ'רו חמשה בקר
ש'לם תחת השור ו'ארבע צאן תחת הש'ה:

מדוע כתוב "תחת השור" "תחת הש'ה"

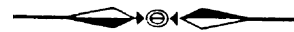
כא, לז) תחת השור. במכילתא⁷ (פרשה יב) תחת השור להוציא

בשר (דברים יב, טו), ודרשו בשר ולא חלב, ופירשו בתוספות דחלבו אסור, ופלפלו הרבה לענין גיזה, יעוין חולין דף לו, א בזה (תוס' ד"ה סלקא). והכי נמי דרשינן תזבח דוקא על ידי זביחה מותר לאכול הבשר, אבל שלא עי זביחה אסורים בהנאה, והוא אם מתו יקברו, ועיין בכורות טו, א דפליגי אם פודין להאכילן לכלבים, ואיך דריש קרא דתזבח. וכיון דפסולי המוקדשין שנפדו, דפקע ממון הקדש מהן, בכל זאת, כי מתו יקברו ואסורים מן התורה, כל שכן דקדשים שמתו דאסורים דברי תורה גם העור, יעויין שבועות דף יא, ב תוספות ד"ה משום עורה [ושלא בדקדוק נקטו שם פדיון גבי בכור]. ובזה אתי שפיר דברי תוספות בזבחים

קדשים אין פודין להאכיל לכלבים, כך בכור אין נאכל לכלבים.

ועל פי זה יתבאר היטב דברי התוס' בזבחים (סט, ב ד"ה רבי יהודה), שהקשו במלק עוף ונתנבל, דיש איסור נבלת עוף טהור, והקשו איך חל איסור נבלת עוף טהור על קדשים, לרבי יהודה דסובר שאין איסור חל על איסור. הנה מוכח, שאפילו שנתנבלו ומתו, לא פקע איסור קדשים מהם, וכמו שמבואר מהמכילתא הנראה לעיל, וזה ברור בסייעתא דשמיא.

⁶ תמצית דבריו: יש להביא עוד ראיה וטעם שקדשים שמתו אסורים מהתורה, דהנה, פסולי קדשים שנפדו, בשרם מותר רק באכילה, אבל אם מתו יקברו, ואפילו עורן אסור, כל שכן קדשים שלא נפדו, לא פקע איסור קדשים מהם.

[מג]

⁷ [מג] על הפסוק (כא, לז) "פ' יגנב איש שור או ש' וטכחו או מ'רו חמשה בקר ש'לם תחת השור ו'ארבע צאן תחת הש'ה" יש לדקדק, מהו אריכות הלשון "תחת השור" "תחת הש'ה" והוה לומר "לשור" "לש'ה". וכבר עמד בזה רבי עקיבא במכילתא, ואמר, דבא ללמד דדוקא גונב שור ושה וטבחו ומכרו משלם ד' וה', ולא חיה.

ואם תאמר, מהיכי תיתי שחייב על החיה ד' וה' דצריך קרא למעט, והא בקרא לא כתיב אלא שור ושה, ואין ללמדו במה מצינו משור ושה דהוא הדין חיה, דיש לומר, דדוקא שור ושה חייב ד' וה', דחשוב, שקרב על גבי המזבח, מה שאין כן חיה. יש לומר, דיש ללמד משור ושה בעלי מומין, שאינם קרבין על גבי המזבח, ואף על פי כן חייב ד' וה', דבקרא לא ממעט

בעלי מום מד' וה', דכתיב סתם שור ושה, אם כן הוא הדין חיה, לכן צריך לכתוב "תחת השור" כו' ללמד דחיה אינה בד' וה'.

ושוב מקשה רבי עקיבא, הרי יש לדחות את הראיה מבעלי מום, דיש לומר, דאי אפשר ללמוד מבעלי מום, דמכל מקום הוא חשוב מחיה, דיש במינו קרב על גבי המזבח, מה שאין כן חיה אין במינה קרב על גבי המזבח, ומסיים, לכן צריך תחת השור כו'.

והוא פלא, דמקשה על הראיה מבעלי מום, ולא מתרץ כלום, וכיון שאין ראיה מבעלי מום לחיה, אם כן אין צורך לקרא דתחת שור ותחת ש'ה למעט חיה, דמהיכי תיתי לחייב בחיה ד' וה'. זה קושיית המשך חכמה.

ולחיבת הקודש הנני מעתיק לשון המכילתא (פרשה יב) וז"ל: "רבי עקיבא אומר: תחת שור תחת ש'ה, להוציא את החיה. שהיה בדין, הואיל והבהמה חייב בתשלומין, והחיה חייב בתשלומין, אם למדת על בהמה שהוא משלם ארבעה וחמשה אף החיה ישלם ארבעה וחמשה. לא, אם אמרת בבהמה, לפי שהיא קריבה על גבי מזבח, תאמר בחיה שאינה קריבה לגבי מזבח, לפיכך אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. והרי בעלת מום תוכיח שאינה קריבה, וחייבין עליה תשלומין, והיא תוכיח על החיה, שאף על פי שאינה קריבה ישלם ארבעה וחמשה. לא, אם אמרת בבעלת מום, שאין במינה קריבה על גבי מזבח, תאמר בחיה שאין במינה קרב על גבי המזבח, הא מה תלמוד לומר תחת שור תחת ש'ה, להוציא חיה" ע"כ.

ומבאר המשך חכמה, דהנה בדין כפל של גנב כתוב (כב, ג) "אם הפ'צא תפ'צא כ'דו הגנבה משור עד חמור עד ש'ה ח'יים ש'נים ש'לם", ויש לדקדק: א. כיון דכתיב תמצא הגנבה, מהו הלשון "כידו" ב. מה בא הכתוב ללמד דכתוב "חיים". ומבאר המשך חכמה, דכאן רמז הכתוב לדין טביחה

משך חכמה

פרשת משפטים-שקלים, פסקא מ - מו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקכו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

קמא סז, (ב), יעויין שם⁸.

[מד]

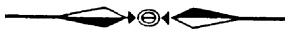
(כב, א-ב) - (א) אַם בַּמִּחְתָּרֵת יִמְצָא הַגֶּבֶב וְהָקָה וְמָת אֵין לוֹ דְּמִים:
(ב) אַם זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דְּמִים לוֹ שְׁלָם יְשָׁלָם אַם אֵין לוֹ וְנִמְכָּר
בְּגִבְתּוֹ:

מדוע כתוב "ימצא", ומהיכי תיתי לחייב מיתה את בעל הבית, אם אין עדים שהרגו.

(כב, א-ב) אַם בַּמִּחְתָּרֵת יִמְצָא הַגֶּבֶב וְכו' זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו. כ"ל⁹

השור" כו'. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

⁸ תמצית דבריו: הא דכתיב "תחת" השור" כו' ולא כתוב בקיצור
"לשור" "לשה", דבא למעט חיה, דדוקא בהמה שור ושה חייב
בד' וה'. דהוה אמינא ללמוד מדכתיב בכפל "משור עד חמור עד
שה חיים שנים ישלם", והא דכתיב "חיים" בא למעט טבח,
דדוקא כשלא טבח משלם רק כפל, והתם "חמור", כתיב, אַם כֵּן
הוה אמינא דעל כורחך "שור ושה" דכתיב בד' וה' לאו דוקא, קא
משמע לן קרא "תחת", למעט שאר בעלי חיים.

[מד]

⁹ [מד] (כב, א-ב) - (א) אַם בַּמִּחְתָּרֵת יִמְצָא הַגֶּבֶב וְהָקָה וְמָת אֵין לוֹ דְּמִים:
(ב) אַם זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דְּמִים לוֹ שְׁלָם יְשָׁלָם אַם אֵין לוֹ וְנִמְכָּר בְּגִבְתּוֹ,
ויש לדקדק: א. מאי קא משמע לן קרא דאם בעל הבית הרג את הגנב
במחותרת אין לו דמים, והרי אין רוצח חייב מיתה אלא בעדים והתראה. ואם
תאמר דאיירי שיש עדים שבעל הבית הרגו, והתרו בבעל הבית, ואף על פי
כן פטור, הא על הכתוב "אם זרחה השמש" תירגם תרגום אונקלוס "אם
עינא דסהדיא נפלת עלוהי דמא ליה", וביאר רש"י שיטת האונקלוס וז"ל
"לומר, שאם מצאוהו עדים קודם שבא בעל הבית, וכשבא בעל הבית נגדו,
התרו בו, שלא יהרגו, דמים לו, חייב עליו אם הרגו, שאחר שיש רואים לו,
אין הגנב הזה בא על עסקי נפשות, ולא יהרוג את בעל הממונ" עכ"ל, הנה
נתבאר שאם יש עדים יש לו דמים. ב. מדוע כתוב "ימצא", די לכתוב 'אם
במחותרת הוכה הגנב ומת'. ג. בפסוק (ג) כתיב "אם הפצא תפצא כידו
הגנבה משור עד חמור עד שה חיים שנים ישלם", והנה זה ענין בפני עצמו,

את החיה כו' הא מה תלמוד לומר כו'. פירוש, דהוה מרבה מהא
דכתיב (כב, ג) אַם הַמְצָא תִּמְצָא בִידוֹ כו' מִשׁוֹר וְעַד חֲמוֹר כו' חֲיִים
שָׁנִים יִשְׁלָם. שבידו, הוא שלא מכר. וחיים, הוא שלא טבח. וכמו
שתרגם אונקלוס, כד אינון חיינן. ושם, חמור כתיב. והוה אמינא,
דשור או שה דכתיב גבי טביחה ומכירה, על כרחך לאו דוקא, לכן
כתיב תחת השור ותחת השה, להורות דשור ושה דוקא. וחיים
דכתיב, לקמן (שם) מפרש (מכילתא פרשה יג), להביא את החיה,
לכן כאן מעט חיה, מקרא דשור או שה, ודו"ק. והגר"א הגיה,
דהוי יליף משור שור משבת, יעויין שם, כדאמר בגמרא דילן (בבא

ומכירה, שאין משלם אלא כפל ולא יותר אלא אם לא מכר ולא טבח, ולכן
כתיב "בידו", למעט שלא מכרו, ולכן כתיב "חיים", למעט שלא טבח. וכן
מפרש אונקלוס את הכתוב בכפל "אם אשתכחא תשתכח בידיה גנובתא,
מתור עד חמר, עד אמר אנון חיינן על חד תרין ישרים" עכ"ל, הנה מפרש
"חיים", היינו כל עוד שהם חיים, דהיינו למעט טבח.

והנה בהאי קרא כתיב "חמור", וגם על חמור כתיב דאינו חייב אלא כפל רק
כאשר לא טבח ולא מכר, אַם כֵּן מוכח דשור ושה דכתיב בטביחה ומכירה
לאו דוקא, דהוא הדין שאר בעלי חיים, דהרי גם חמור בכלל, ולזה נתכון
רבי עקיבא דמסיים ואמר, דמכל מקום צריך "תחת השור" וכו' ללמד דדוקא
שור ושה, שלא נלמד דשור ושה לאו דוקא מהאי קרא דכפל דרמז הכתוב
בחמור שיש בו דין טביחה. אלא שרבי עקיבא הסתיר את הדרשה מהטעם
הנראה לו.

ואם תאמר, השתא דנתבאר בקרא דידן דחמור אינו בכלל ד' וה', מדוע כתוב
לקמן בכפל "חיים", הא "חמור" כתיב שם, וחמור אינו חייב ד' וה' אפילו
טבחו. אבל באמת, רבי עקיבא לשיטתו, דבמכילתא (פרשה יג) תניא על
הכתוב בכפל: "משור עד חמור עד שה חיים. רבי עקיבא אומר, שאין תלמוד
לומר חיים, [ומה ת"ל חיים] אלא להביא את החיה" ע"כ הנה דיליף לרבות
חיה בדין כפל.

אבל הגר"א יש לו דרך אחרת בביאור המכילתא, דמגיה בה בלשון זה:
"המזבח. [או נאמר כאן שור ונאמר בסיני שור מה כו'] הא". ורצונו לומר,
דבבא קמא (סז, ב) אמרו, דהיה אפשר ללמוד בגזרה שוה משור משבת
(שמות כג, יב), שלאו דוקא שור ושה משלם ד' וה', דבשבת גם שאר בעלי
חיים בכלל שביתת בהמתו, וזה כונת רבי עקיבא, דמכל מקום הוה ילפינן
גזרה שוה משור דשבת לחייב ד' וה' בכל בהמה חיה ועוף לזה כתיב "תחת

משך חכמה

פרשת משפטים-שקלים, פסקא מ - מו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקכו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

נעל בפניה לגונבה או נטלה, כיון שהגניבה לא נטל מרשות הבעלים, וזה שדייק אם תמצא הגניבה ולא שנמצא הגנב, שהגנב לא נתפס כגנב ברשות אחר, שלא הלך לרשות אחר, ואין העדים מעידים שנמצא הגנב ברשות אחר, רק שהגניבה היא באה לרשות הגנב. ולזה אמרו (בבא קמא סה, א) אין לי אלא ידו, גגו חצירו כו', תלמוד לומר המצא תמצא, פירוש, שרק הגניבה נמצאת, אבל אין עדים מעידים על הגנב¹⁰.

בזה אמרינן שכיון שנמצא גנב ברשות בעל הבית, אם אין לו לשלם נמכר בגנבתו, אבל בפסוק ג' דלא נתפס הגנב ברשות שבעל הבית נמצא שם, באמת לא נמכר בגנבתו, ולכן דקדק הכתוב בפסוק ג' לכתוב שנמצאה הגנבה, ובפסוק א-ב איירי בנמצא הגנב, היינו שהגנב נתפס כגנב ברשות בעל הבית, אבל בפסוק ג' הגנב לא נתפס גנב אלא הגנבה נמצאה, ומיושב הכל.

והנה על הפסוק "אם תמצא תמצא תמצא תמצא" דורשים חז"ל בבא קמא (סה, א) "תניא. ידו, אין לי אלא ידו, גגו חצירו וקרפפו מנין, ת"ל: אם המצא תמצא, מ"מ ע"כ. ולכאורה יש לדקדק, הא בפסוק א' איירי בנמצא הגנב, "אם ימצא הגנב", ואיך דורשין כאן על רשויות. אבל לאור המבואר הוא פשוט, דפסוק ג' איירי "שהגניבה" נמצאת, ולא הגנב, לכן דורשין על רשויות שהגניבה נמצאת. ומבואר הכל בסיעתא דשמיא.

¹⁰ תמצית דבריו: הטעם שכתוב "ימצא", ועוד מהיכי תיתי לחייבו אם אין עדים שהרגו - מבואר בספרי, דבכל מקום בתורה שכתוב "ימצא" היינו בעדים, וגם כאן, "ימצא" היינו שיש עדים שבעל הבית הרגו, ואף על פי כן פטור, כיון שהגנב היה הורגו. ומדקדוק הכתוב יש ללמוד, דדוקא שהעדים מצאו את הגנב אין לו דמים, אבל אם הגנב ראה את העדים, ו"הוא מצא אותם", יש לו דמים, כי רואה את העדים וחושש להרוג את בעל הבית, והיא שיטת האונקלוס. ומה שכתוב "וזרח השמש", היינו אפילו באופן שעדים מצאו את הגנב, והגנב לא ראה אותם, אם ברור לנו כשמש שהגנב לא יהרוג את בעל הבית יש לו דמים, ובזה מובן מדוע בפסוק ב' כתוב ונמכר בגנבתו ולא בפסוק ג', דבפסוק ב' שעדים מצאו את הגנב בבית בעל הבית אז נמכר בגניבתו, אבל בפסוק ג' שלא מצאו את הגנב, אלא מצאו את "הגניבה", לכן לא נמכר בגנבתו.

מקום שנאמר מצא הוא בעדים, שאף אם ראוהו עדים שהרגו אין לו דמים. אבל אם הגנב ראה את העדים יש לו דמים, והכוונה שנמצא הגנב ברשות הבעל הבית, ורק זרחה השמש עליו שאינו בא על עסקי נפשות, וכן כי ימצא הגנב בגינה או בשדה מקום שאין בעל הבית מצוי, אבל הגנב הלך לרשות הבעלים ונטלו, לכן אמרה תורה אם אין לו ונמכר בגניבתו, אבל אם עדים מעידים שדבר הנגנב נכנס לרשותו של הגנב, רק אחרי שנכנסה לרשותו

ומדוע סתם בזה שיש לו דמים, וחייב רק שנים.

ומבאר המשך חכמה, דבאמת יש ראייה לדברי האונקלוס דאיירי שיש עדים מדברי הספרי (דברים פרשת שופטים פסקא קמח) וז"ל "זה בנין אב שכל מקום שנאמר ימצא בשני עדים ובשלשה עדים". ע"כ. והוא מבואר גם בבבא קמא (סד, ב) וז"ל "אם המצא בעדים תמצא בדיינים, פרט למרשיע את עצמו". מבואר דימצא היינו בעדים.

והביאור בזה, דבכונה גדולה כתוב "ימצא הגנב", היינו ימצא על ידי עדים, שהעדים מצאוהו, ולא שהגנב מצא אותם, דהיינו שעדים ראו את הגנב, והתרו בבעל הבית שלא יהרגו, אבל הגנב לא ראה את העדים, ולכן אין לו דמים, כי בא להרוג את בעל הבית שלא ידע שיש עדים, דכך דקדוק הלשון "ימצא" על ידי עדים, ולא שהגנב ימצא את העדים, ומכאן פירש האונקלוס שאם יש עדים, יש לו דמים, היינו שהגנב ראה את העדים, דדוקא אם ימצא על ידי עדים אין לו דמים אבל אם הגנב המצא אותם יש לו דמים, ומיושב דקדוק א' ב'.

ולאחר מכן מבאר הכתוב שני אופנים שיש לו דמים, אופן אחד בפסוק ב "אם זרחה השמש עליו", היינו שאפילו שעדים ראוהו נכנס לרשות בעל הבית, והגנב לא ראה אותם, אבל "זרחה השמש עליו" שלא בא על עסקי נפשות, כגון האב על בנו שרחמי האב על הבן (סנהדרין עב, ב), ואופן שני בפסוק ג, אם "תמצא בידו הגנבה", היינו דבכונה מדקדק שהגנבה נמצאה, ולא הגנב, דהגנב לא נמצא גנב, שלא מצאוהו במקום שבעל הבית רגיל להיות שם, אלא מצאוהו נמצא עם הגנבה במקום שבעל לא עומד שם, דהיינו בגינה או בשדה, שהגנב נכנס לרשות בעל הבית ונטל משם הגנבה ומצאוהו בגינה או בשדה. ולכן יש לו דמים, כי לא נמצא הגנב במקום שעומד להרוג את בעל הבית, ומיושב דקדוק ג'.

ועל פי זה יתיישב לנו עוד דקדוק. דיש להקשות, מדוע בפסוק ב' כתוב "אם אין לו ונמכר בגנבתו", ובפסוק ג לא כתוב זאת. אבל לאור המבואר אתי שפיר, דבפסוק ב' שהוא המשך לנמצא במחתרת שהוא רשות בעל הבית,

משך חכמה

פרשת משפטים-שקלים, פסקא מ - מו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקכו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

חיים, מידי דבעלי חיים, אף שדין תשלומי כפל אינו בבעלי חיים לבד, ואף בכל מידי דמטלטל וגופו ממון (בבא קמא סב, ב), רק שדינו שאינו נמכר בגניבתו היכא שלא גנב מרשות הבעלים, שלא הלך לרשות אחר לגנוב, וזה באופן המצוי בבעלי חיים, לכן חשיב בעלי חיים, ודו"ק. כן נראה לי לפרש פשט המקרא, ואין סתירה לזה מדברי רבותינו זכרונם לברכה¹².

[מו - המשך]

טענתו: 'שורי גנבת', והודה לו, ואין לו לשלם, האם נמכר בגנבתו

ומה¹³ שאמרו בבא קמא קה, ב תועה בדרך מצאתיו כו' איבעי לך

בגניבתו. והנה, זה אינו שייך אלא בבעלי חיים, שדרכם לצאת מרשות הבעלים לרשות אחרת, לכן בפסוק ג' דאיירי באופן שלא נמכר בגניבתו, אלא הגניבה באה לרשותו, כתוב בעלי חיים בלבד, שזה דבר המצוי שבאים לרשויות אחרת. לכן כתיב דוקא בעלי חיים, ופשט הכתוב אינו סתירה לקבלת חז"ל שכלל יש בכל דבר אפילו שאינו בעלי חיים, ומישוב הכל בסייעתא דשמיא.

¹² תמצית דבריו: הטעם שבפסוק של כפל כתוב שור חמור ושה, אף על פי שחיוב כפל יש בכל דבר שגופו ממון, מכל מקום, "נמכר בגניבתו" אינו אלא אם גנב מרשות בעל הבית ולא בנכנסה הגניבה לחצירו וסגר עליה, ובפסוק של כפל לא כתוב ונמכר בגניבתו, דאיירי שהגניבה באה לחצרו וסגר עליה, וזה שייך רק בבעלי חיים שדרכן ללכת מרשות לרשות.

[מו - המשך]

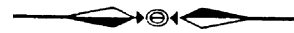
¹³ [מון] ועל פי מה שנתבאר, שאם לא גנב מרשות בעל הבית, אלא באה הגניבה לביתו וסגר הדלת, או שמצאה ברשות הרבים והכניסה לביתו ואין לו לשלם אין נמכר בגניבתו, יש להקשות טובא, דהנה, כדי להתחייב על שבועת הפקדון חומש ואשם, צריך לכפור לתובע ממון ולהשבע עליו, ואם מודה לאחר מכן שנשבע לשקר משלם קרן חומש ואשם, ותניא בבבא קמא (קה, ב) "וכחש בה" (ויקרא ה, כב) פרט למודה בעיקר, כגון תבעו שורי גנבת, והנתבע אומר טועה בדרך מצאתיו ונשבע על זה, והודה ששיקר, אינו

[מה]

מדוע בדין כפל כתוב שור חמור ושה, והרי כפל יש בכל דבר

ובזה¹¹ כיון שהאיש לא הלך לרשות אחר לגנוב, נראה לי, אם כי איתרביא חצר לחייבו משום גנב, כדאמר פרק קמא דמציעא דף ט, ב, בכל זאת דין להימכר בגניבתו ליכא, שאינו נמכר בגניבתו רק אם הלך לרשות אחר לגנוב וגנבו, אבל אם הגניבה באה לרשותו, וברשות שלו גנבה, אז רק דין תשלומי כפל עליו, אבל אם אין לו, לא נמכר בגניבתו, ולכן כיון שהדבר הגנב באה לרשות הגנב והוא נעל בפניה ונטלה, לא יתכן רק בבעלי חיים, שכן דרך המצוי שהולכים ובאים ברשות אחר, לכן כתוב משור שה חמור

[מה - המשך]

¹¹ [מה - המשך] ועל פי המבואר לעיל, יתיישב עוד דבר נפלא. דהנה תנן בבבא קמא (סב, ב) "מרובה מדת תשלומי כפל ממת תשלומי ארבעה וחמשה, שמדת תשלומי כפל נוהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים ובין בדבר שאין בו רוח חיים, ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד" ע"כ לשון המשנה. ומבואר בגמרא (שם) דכל דבר המטלטל וגופו ממון חייב בכפל.

ולפי זה יש לדקדק טובא בפשט הכתוב, מדוע כתוב בדין כפל רק בשור חמור ושה, דכתיב (כב, ג) "אם המצא תמצא בידו הגנבה משור עד חמור עד שֶׁ חיים שְׁנַיִם יִשְׁלֵם", והוא פלא גדול מאוד.

אבל לאור המבואר יתיישב היטב. דהנה כבר נתבאר בפסקא מד, דנמכר בגניבתו אינו אלא כאשר הגנב נכנס לבית בעל הבית, ולא כאשר בעלי חיים של בעל הבית נכנסו לרשותו וסגר את הדלת, שאף על פי שחז"ל בבבא מציעא דף (י, ב) [בנדפס: דף ט' והוא טעות סופר] למדו, דבחצרו של הגנב נמי הוי בכלל גניבה, מכל מקום, להמכר בגנבתו אינו אלא אם נכנס לרשות בעל הבית וגנב, אבל אם באה הגניבה לחצרו ונעל את הדלת בפניה, וברשות שלו גנבה, אף על פי שיש לו דין כפל, אבל אם אין לו לשלם אין דין "ונמכר בגנבתו", שזה אינו אלא ברשות בעל הבית.

והנה כבר נתבאר מדוע בפסוק ג' לא כתוב "ונמכר בגנבתו", דאיירי שהגנב לא נכנס לרשות בעל הבית אלא הגניבה באה לרשותו, ולכן לא נמכר

משך חכמה

פרשת משפטים-שקלים, פסקא מ - מו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ג, גליון מס' תקכו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

יח) ופטור מקרבן שבועה. ובאור שמח פרק ה', ב מהלכות טוען ונטען ביארתי, דאינו נמכר בהודאת עצמו, ותו אינו חייב קרבן שבועה, כיון דאם יודה יפטר, וכמו קנס דכופר, ודו"ק¹⁴.

לאהדורי כו' לא היה לך לאוספו אל ביתך כו' ואין לך גנב גדול מזה, רש"י. לא מצוי לאמר ממונא כפר ליה, היינו, שאם אין לו לשלם כשטוענו שגנב מרשותו, הרי צריך לשלם, ואם אין לו, נמכר בגניבתו, וכפר ליה דין מכירה. נראה דעל זה אינו כפירת ממון לחיובו קרבן. ובפרט, דבן חורין הוא כקרקע (ש"ך צה, ס"ק

אינו מחייבת קרבן שבועה. ומטעם זה הקשה באור שמח (טוען ונטען ה, ב) מדוע חייב קרבן שבועה על טענת גנבת שורי, והא אם אין לו לשלם נמכר בגניבתו, ולסוכרים שבן חורין גם איתקש לקרקע (מובא בש"ך חושן משפט צה, ס"ק יח), נמצא שיש בטענה זו גם קרקע. וחירץ, דאין אדם נאמן על עצמו לשים עצמו רשע שהוא גנב, וזה שחייב בהודאת עצמו הוא מדין הודאת חיוב ממון, ולא לשים עצמו רשע, ודין נמכר בגניבתו הוא דין בגנב, ואין דאם נאמן על עצמו שהוא גנב, לפיכך אינו נמכר בגניבתו על הודאת עצמו, ואין בטענת שורי גנבת קרקע, כי אינו נמכר על הודאה בטענה זו, וכמו קנס דכופר דפטור אם יודה.

¹⁴ תמצית דבריו: הודה מעצמו שגנב לו את שורו, חייב לו קרן, ואם אין לו לשלם אינו נמכר בגניבתו, דאין אדם משים עצמו רשע, ואינו נאמן שהיה גנב, אבל חייב על ממון מדין הודאת ממון, אבל לא שהיה "גנב", ודין נמכר בגניבתו הוא רק בגנב, ואינו נאמן שהוא גנב.

חייב שבועת הפקדון, ועל זה כתיב וכיחש בה, שאם הודה בעיקר פטור מקרבן שבועה.

ומקשה הש"ס, מה טענה היא זו שמצאו טועה בדרך, היה לו להשיבה לתובע מדין השבת אבידה ולא ליטלו לעצמו, ופירש רש"י (ד"ה איבעיא) "כשמצאתו לא היה לך לאוספו אל ביתך, שהרי מכיר היית בו, ואין לך גנב גדול מזה" עכ"ל, ואם כן אין זה טענה שפותרו ממון, אלא מחייבתו ממון, ואין זה מודה בעיקר, אלא מודה בהכל, "דאין לך גנב גדול מזה".

והשתא לפי המבואר לעיל, הרי פטר את עצמו מדין "ונמכר בגניבתו", דלפי טענת התובע שנטל שורו מרשותו, אם אין לו לשלם נמכר בגניבתו, ולפי טענת הנתבע שמצאו בדרך, אם אין לו לשלם אינו נמכר בגניבתו, אם כן שפיר תניא דפטור מפני שהודה בעיקר, אף על פי שפטר עצמו מדין נמכר בגניבתו.

ומתריך המשך חכמה, דעל זה שאם לא יהיה לשלם לא יהיה נמכר בגניבתו, אין זה כפירת ממון לחייבו קרבן, דאין כפירת ממון אלא ממון ממש, ולא דין נמכר בגניבתו. ועוד, דעל כפירת מכירת עצמו אינו חייב קרבן שבועה, דאין נשבעין על כפירת קרקעות, ואדם בן חורין הוא כקרקע, ולכן כפירתו

